

Ludmila ȘIMANSCHI

Doctor în filologie, conferențiar cercetător, Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu”. Domenii de preocupare: istorie literatură, teoria literaturii, hiper-literatură, folcloristică, studii culturale. Cărți publicate: *(Auto) ironia și (auto) parodia în „Levantul” de Mircea Cărtărescu*, Chișinău, 2014; *Opera literară în post-modernitate*, Chișinău, 2015.

LITERATURA DIGITALĂ ȘI METALIMBAJUL POETIC POSTMODERN

Efervescența creatoare și pseudo-creatoare din zona site-urilor literare, mutarea masivă a revistelor literare de pe suportul tipărit către mediul internautic, moda explozivă a paginilor de *web* și a blogurilor de scriitor sau de cititor, apariția de noi practici literare digitale impun investigarea acestui domeniu de frontieră, în care literatura și tehnologia se condiționează reciproc. În anul 2009, americanul Alan Kirby în studiul *Digimodernism: How New Technologies Dismantle the Postmodern and Reconfigure our Culture* [1] promovează teoretic o nouă paradigmă culturală care impune noi forme de textualitate într-un dinamism creativ tehnologic. Deși recunoaște că inovația tehnologică stimulează apariția de noi forme poetice, nu poate afirma că există o literatură *digimodernistă*, căci, deocamdată, nu s-a produs restructurarea modalității textuale. Brazilianul Jorge Luiz Antonio îl contrazice în lucrarea *Poesia digital* [2], descriind amplu noile practici textuale care s-au dezvoltat ca urmare a utilizării conștiente a variatelor finalități tehnologice poetice, a diferitor opțiuni grafice în mediu electronic, a valorificării experienței de colaborare a e-grupurilor, a extinderii noii realități virtuale a producției poetice digitale (sunet,

cinetică), a îmbogățirii domeniului poetic virtual cu poezia realizată prin exploatarea dimensiunii artistice a relației om-computer. Poezia digitală a reușit să relaționeze în profunzime limbajul poetic și cel software. Mutația semiotică s-a produs în cadrul sistemului canonic de comunicare prin schimbarea accentului de pe mediu/canal către codurile poetice, cititor (negocierea între cititor și mai multe coduri de organizare a semnelor, precum și negocierea între coduri) și mesajul continuu creativ, care circumscrie o buclă autopoeitică. Se elimină din start determinismul tehnologic, care proclama subordonaarea mesajului tehnologic, și se declară realizată transmutația intersistemică (poetică-technologie) prin transformarea funcției predominante (pragmatice/ referențiale/ obiective) a codului mașinii în funcție poetică, revelând posibilitatea nașterii unui nou limbaj poetic. Noul limbaj este structurat pe limbajul verbal, conținând inserții hibride, cu un intensificator indicial/ iconic, sonor, cinetic sau mixt. Poetica tehnologică computațională (hypermedia, hypertextul, textul generat software, poezia combinatorică digitală, poezia vizuală dinamică, web textul) produce semnificații, este o atitudine reflexivă și nu o

creație mecanică, reprezentând rezultatul unei *semioze* continue și profunde între codurile poetice și tehnologiile informaționale, care implică un *corp lingvistic* în transformare. Actul poetic digital are dimensiuni macrocosmice ca și cel romantic: „Tehnopoetul este, ca poetul romantic, un technodemiurg.” [2, p. 28]. Codurilor de programare li se atribuie finalități poetice, se produce extinderea rizomatică poetică în alte câmpuri semiotice mai fertile: tehnologia și cyberspațiul. Un caz particular de resemnificare a limbajului de programare, rezultatul interferării semiotice a codurilor poetice și tehnologice, reprezintă *code-poetry* (poezia-cod), caracterizată printr-o anumită textualitate (inter- sau hiper-textuală), căreia îi sunt specifice jocul de analogii sintactice intertextuale, spațiul multiplu intertextual și modalitățile non-lineare hipertextuale de lectură electronică: „Poezia digitală este un fel de poezie contemporană formată din cuvinte, imagini, grafisme, sunete, elemente animate sau nu, în cele mai multe cazuri interactivă, hiper-textuală sau hiper-mediatică, care formează un text electronic, un hyper-text sau o hyper conexiune mediată. Ea există în spațiul simbolic al calculatorului (Internet și rețea digitală), mass-media electronică, digitală, care o formează conexiuni cu componentele care reprezintă forma de comunicare poetică. În general, poezie digitală există doar în acest mediu și își exprimă prin acest mediu integralitatea și dominația” [2, p. 41].

Încă în anul 2000, Raine Koskimaa, profesor de cultură digitală la Universitatea din Turku, Finlanda, în teza de doctor *Digital Literature. From Text to Hypertext and Beyond*, analizează impactul tehnologiilor informaționale asupra literaturii și ajunge să descopere schimbarea de registru a scriiturii: este abandonată mașina de scris cu funcționare stângace și sunt asimilate rapid de către scriitori procesoarele de redactare Word, care oferă posibilități multiple de mani-

plulare a aspectelor vizuale ale textului, de la tipuri de fonturi la aspectul paginii. Dar practicile tehnologice computaționale au avut un efect mai profund asupra literaturii în general decât procesoarele de text, reformând în mod semnificativ industria editorială, creând un canal disponibil pentru literatură experimentală și marginală.

Spre deosebire de textul scriptic bi-dimensional, care funcționează pe suprafață, hyper-textul este un text electronic tri-dimensional, ce funcționează pe interfața virtuală, răspunzând comenzilor/click -urilor de pe tastatura calculatorului. Textele simultane, cu mai multe straturi juxtapuse, prin mutarea cursorului, prezintă straturi unice care pot fi citite în sintaxa *externalizată* a simbolurilor grafice, ce reprezintă interrelații sintactice dintre fragmentele de text. Feedback-ul imediat al cititorului din rețelele de internet face posibilă participarea la scrierea și rescrierea textului. Un exemplu foarte interesant de acest tip de interactivitate este romanul *Interface* de Markku Eskelinen (1997), o lucrare care are prin feedback-ul cititorilor propria viață în internet. Metalepsa postmodernă este înlocuită cu *ontolepsa* digitală, care este o parte componentă a ficțiunii hipertextuale, creând narațiuni alternative în raport cu lumile posibile digitale. Din cauza hyperlink-urilor, cititorul poate citi fragmente din mai multe trasee într-o ordine complet independentă de orice căi recomandate, fiecare acțiune cauzează diferite alternative, marcând clar două lumi narative. Se construiesc noi narațiuni, neprevăzute de autor, lumi fictive conexe, care nu produc întotdeauna o narațiune coerentă, cititorul având senzația că citește fragmente incompatibile din mai multe narațiuni. În timp ce metalepsa a jucat un rol important în interiorul universului fictiv postmodernist, în narațiunea hipertextuală, *ontolepsa* funcționează în afara universului fictiv, în activitatea de citire, de interpretare. Dacă nivelurile narative și struc-

turile ontologice sunt convenții de interpretare, folosite pentru a face textul coerent, hypertextul subminează coerența, *ontolepsa* fiind o încălcare a convențiilor narrative. Conștientizarea faptului că (aproape) orice poate fi legat de altceva este principala forță subversivă a limitelor rigide. Legătura poate să apară între documente independente (cum ar fi în *www*), între părți ale unui document sau chiar, pe plan extern, de la text la lumea înconjurătoare (cybertext care face referință la telefon mobil etc.). Cybertextualitatea este o provocare pentru cărțile electronice care renunță la conceptul de carte și nu sunt simple dispozitive de citire, ci un mod flexibil al interfațelor programabile, propunând cybertexte infinite. Această literatură instantanee creează dispozitive mai elaborate, care produc orice fel de cybertext, conectat fără fir la internet continuu.

Pregnanța literaturii tinere în spațiul scriptural contemporan român e plină adesea de aplomb, e dezinhibată și netă, cu nerv și cu stil, fără direcții bine stabilite, demonstrând deliberat că literatura de azi nu mai este douămiistă, în sensul că a depășit urgențele acesteia. Destui tineri scriitori de astăzi sunt *self-promoteri*, înțeleg foarte bine că trăiesc într-o eră a spectacolului comercial digital și se comportă ca atare, propunând online mode poetice de uz propriu.

Este cazul basarabeanului Hose Pablo cu volumul de debut *Căpșune în inima mea* (2007), ce ilustrează ceea ce am putea numi un *epigonism web* al unui val de poezie, care și-a obținut o relativă faimă câștigată pe câteva site-uri literare, trecând, într-o vreme, drept un soi de speranță genuină, propunând o poezie ordonată de bloguri și de senzualismul speranței. Poetul se declara exponentul unui *nou val* care se situează într-un raport de continuitate, dar, mai cu seamă, de discontinuitate, cu poezia grupului 2000, despre care vorbește la timpul trecut, ca despre un fapt de istorie literară: „acesta este un volum

funerar pentru generația 2000. Generația 00-istă a fost extraordinară. dar nu vă întristați – nimeni nu pleacă fără să știe că sigur au venit următorii. așadar am venit pentru că ne-ați chemat în șoapte” [4, p. 82]. Coperta originală a volumului *Căpșune în inima mea* sugerează situația dificilă a tinerilor scriitori români, care, odată ce conștientizează că nu dispun de mijloacele financiare necesare pentru a scoate o revistă culturală ori atunci când realizează că numărul solicitanților de carte este tot mai mic, decid să se virtualizeze odată cu textele lor (care se transformă-n *e-books*), să devină *oameni www* cu aripi de îngeri, cărora le poți pătrunde-n inimă, în viscere, oriunde, cu un singur *click*, și care, încercând să publice la edituri puternice, sfârșesc prin a-și tipări volumele sub regie proprie. Noua generație „ordonată de bloguri”, emergentă, fericită în aura unui soi de sentimentalism viguros, reinventează iubirea în lumea agresivă, resentimentară, instituind o nouă *Human Zone*, cu viziune juvenilă și constructivă asupra lumii. Detașarea de douămiism a fost înscrisă de critici în categoria gesturilor de frondă, recunoscându-se totuși schimbarea survenită în registrul poetic prin percepția hiperbolică, tendința ego-ului de a-și atribui proporții monumentale, identificarea finalmente cu umanitatea, cu specia. Generația blogosferică își alege un public care iese din sfera de influență a 00-ismului și anunță intrarea subită a poeziei senzuale în plin teribilism douămist: „Timpul meu nu a sosit/ însă mi-am schimbat parola de club/ de *hyper de poezie.ro* /de mail” [4, 49]. *HZ*-istul Hose Pablo se simte confortabil în spațiu virtual cu publicații numai pe internet, preferă izolarea securizantă neobișnuită: „eu sunt nicăieri pe google/ și tu ești everywhere” [4, 29] și se detașează lejer de opiniile refractare care i-ar desconsidera poeticul pentru că nu ar vrea să fie influențat: „eu nu știu ce ziceți voi/ dar eu cred că asta e poezie” [4, p. 59]. Nemulțumirea

de sine a generației blogosferice e asociată cu neputința și insuficiența de identitate: „vă amintiți oare cum publicam pe internet/ numai pe internet/ și credeam că are să fie totul frumos/ dar nu a fost așa” [4, p. 44], căci scriitura pe blog nu asigură succesul de public sau succesul de critică.

Un alt ambițios tânăr scriitor român Darie Ducan vine în anul 2013, în plină agonie post-modernă, cu un program-manifest intrigant *Manifestul negativist* și, în 2014, cu placheta de versuri *Poezii noi* se înscrie, la alt nivel temporal, în subgenul *textualismului mediatic* propagat de Ioan Manolescu în *Noțiuni pentru studiul textualității virtuale*.

Poetul contestă livrescul excesiv și consumerismul comercializat literar, care a sufocat literatura contemporană în ofensiva globalistă, și simplismul poeziei blogosferelor: „Blogurile au murit pentru poezie. Revistele *online* sunt mici depozite de electricitate pentru instalațiile de pom, iarna. Poezia e un continuu, nu un excedent.” [5, p. 9]. El afirmă dependența poeziei de mijloacele de suport, limbajul tehnologiilor informaționale devenind o derivare a celui poetic: „Icoane și softuri, gadgeturi și logări îl apropie pe om de poezie. Îl țin în softul ei. Niciodată poezia nu a fost mai aproape de om. Pentru că intră în el prin dependențele sale.” [4, p. 10]. Considerând că „niciodată poezia nu a depins atât de mult ca acum de mijloacele ei de suport. O memorie vizuală impune o altfel de epică” [5, p. 9], propune o nouă practică literară – procesarea electronică, numită *tehnoză*, prin care inversează ordinea nivelurilor de intensitate lectorială, pentru a impune forma *societară* de reprezentare poetică. Schimbarea de optică scontată se obține prin noua metodă de reinterpretare cu efecte vizuale din arsenalul aplicațiilor digitale de formatare a imaginilor textelor poetice: binarizarea negativă și oferta unghiulară. Acest manifest nu impune sau delimitează o generație sau grupare literară,

ci instituie o nouă procedură lectorială inedită prin care textul ar putea fi scos din obișnuitele grile interpretative epuizate de critica actuală (fractală, intertextuală, fenomenologică) și ar oferi relaxarea descoperirilor vizuale autentice, care inevitabil ar trebui să conducă la chintesența semnificațiilor textuale. Negativismul ridică probleme de reconfigurare estetică prin *traseul dantesc* exegetic propus și de re poziționare a receptorului multiplu și dinamic față de opera poetică prin teatralizarea focalizării verticale a scriiturii. Ambiția de a obține o modificare fundamentală a textului poetic prin artificiile tehnice ale negativismului digital rămâne a fi o frondă programatică, informaticienii ne avertizează că procesul de îmbunătățire nu mărește cantitatea de informație conținută de o imagine.

Ambele cazuri literare reflectă primele disponibilități românești față de experimentele digitale și emergența realităților virtuale, care nu intenționează să distrugă literatura canonică, ci doar să o polarizeze, preferând forma neliniară, transgresarea liniarității obișnuite pe care pagina tipărită o imprimă textului. Dar pentru a evita entuziasmul corporatist și a nu ajunge la extrapolare exaltată, trebuie să recunoaștem că nu era vorba atunci, deocamdată, de vreo schimbare de paradigmă literară în literatura română, căci formele de scriere electronică nu determinau modul în care ne defineam pe noi înșine. Mai degrabă, acestea participau la reactualizarea noțiunilor legate de sine în decursul acestei vârste târzii a tiparului. De multe ori riscul la care ne expunem este acela al căderii în baroc, în supra-elaborat, derivând din dorința de a aglomera mecanismele și de a uimi prin intermediul efectelor speciale. Blogurile cu expresivitate neprogramată din spațiul creativ liber, fără constrângeri ideatice, deținând un limbaj informal în privința gustului și ierarhizării culturale, ajung a fi o propulsare forțată și, uneori, nejustificată de imagine, un prag

de promovare a cărților sau a imaginii proprii de scriitor, fără a asigura prea multa interactivitate, fara a crea în mod special literatura în spațiul virtual. Se întreține iluzia creării unei rețele literare dinamice, de fapt, se pune în funcție doar jocul cu rolurile din spațiul virtual în ceea ce privește (de) formarea oglinzilor pe distanță ultrascurtă dintre identitate/ alteritate/ scripturalitate: „Blogul meu e o vitrină în care locuiesc din când în când, nu chiar tot timpul (ca artiștii aceia niponi care s-au mutat permanent într-o casă-vitrină). În loc să-mi scriu textele cele serioase și să-mi citesc cărțile de trebuință, mă uit în oglinzi deformate, la mine și la alții despre care credeam că îi știu. Cineva trebuie să facă și asta! Îmi mai uit prin el câte o haină sau câte o batistă, îmi invit prietenii la taifas și studenții la cafelele pe care nu reușim să le bem în realitate. Uneori le bat cu degetul în geam trecătorilor care îmi bat în geam la rândul lor. Cam asta e blogul meu!” [6]. Doar blogurile de nișă se orientează spre dinamismul comentariilor, au o singularitate originală, ele își găsesc cititori cu gusturi și pasiuni comune, apărând posibilitatea încheării unei mici comunități cu aceleași orientări, dar cu atitudini diferite, chiar divergente.

Multiple metatexte poetice postmoderniste consemnau schimbarea de regim a scriiturii odată cu asimilarea mașinii de scris și a trucurilor de tehnoredactare: „Dacă mă gândesc bine această obsesie de a umple foaia a început când n-am mai lucrat cu pixul, ci direct la mașina de scris. Appetitul meu pentru spațiul alb a crescut odată cu mutarea câmpului la mașina mea de scris. Cândva băteam la 15, apoi la 13, apoi la 10, la 5, iar acum... acum culc foaia! E ca o disecție, versul lat: se văd măruntaiele poemului.” [7, p. 275], extinzând perceperea lumii în soluție la nivelul tehnoredactării textului poetic: „În ultima instanță lumea nu-i decât o mașină de scris, abruptă din toate părțile, deasupra neantului. Pentru a nu mă prăbuși în abisul din stânga, dreapta, jos

, sus, etc., eu bat la această mașină cu o viteză tot mai mare, atât de mare, încât să pot rămâne în lume și după ce voi înceta să dactilografiezi. S-a prăbușit un sistem de referință, lume însăși se dezmembrează, dar atât cât există claviatura cu litere, eu îmi bat textul. Să fie oare adevărat că timpul e reversibil ca o bandă de la mașina de scris?” [7, p. 277]. Mașina de scris este desemnată prin excelență recuzita postmodernistului, un instrument de inter- și hiper-textualizare. Mașina de scris poate fi numită un palimpsest, clapele ei identice uneori tăblițe antice ascunzând amprente ale întregii literaturi, dar mai ales ale modernității, de unde și revolta cuvintelor împotriva mașinii de scris. Roland Barthes descoperă noi oportunități scripturale inedite ale textului dactilografiat: „Aceste greșeli mecanice, atâta timp cât nu sunt derapaje, ci doar substituiri, pun în evidență o cu totul altă tulburare decât particularismele manuscriselor: prin intermediul mașinii, inconștientul scrie mult mai stăpân pe sine decât scriitura naturală.” [8, p. 21].

Drama despărțirii de mașina de scris la începutul anilor '90 este înlocuită de un război rece cu computerul: „Mi-am luat atunci computer și drama ibseniană dintre mine și el a dominat anul cu un scherzo penibil. Un amor cu năbădăi, lungi perioade de părăsire reciprocă – încă e-n casa mea ființa asta de tablă și perversitate, dar divorțul e aproape și e definitiv hotărât.” [9, p. 459].

Mutațiile considerabile produse în actul de scriere odată cu asimilarea computerului pot fi semnalate doar atunci când se impune poezia postdouămiistă, când „manuscrisul a dispărut definitiv, la fel tocul, creionul, se folosește tastatura, delete, copy and paste. Remarc avantajul keyboardului. Ușurința de a importa sau exporta text. Compilația devine la unii prima formă de expresie. Poetul pe net este un primitiv al tehnologiei și al setei de expresie. Este exponentul unui experiment pe noi înșine.” [10]. Regimul

nou de scriitură oferă o descătușare deplină a energiei creative: „E o șansă de libertate să-ți poți duce țara în suflet, să-ți poți duce țara pe stik. Mă am chiar pe mine undeva pe stik. Mă spijin pe raiduri de lume. Și câtă detașare.” [11, p. 11]. Lumea virtuală nu denotă contingență ontologică, ci mediere sau simulare: „Inflație de viață, inflație de moarte, inflație de frumusețe, inflație de speranțe, inflație de destine, inflație de tehnologie, zilnic privesc prăpastia dintre Backspace și Enter”, modificând modul de percepere a propriului simț al identității, fluxul și refluxul subiectului virtual: „Orice-ar fi, oricum ne-am interpreta existența, fie că o vedem fluentă, lipsită de hopuri, fie că ni se pare fragmentară, rămânem acolo, pe monitor, o formulă printre atâtea altele.” [12]. Lecuindu-se ironic de teroarea paginii albe, a blocării scriiturii: „tastatura mea/ este plină/ de poeme/ au năpădit-o/ ca râia căprească/ aseară mi-a/ invadat unghiile” [13], scriitorul intră în simbioză cu computerul, interfațându-se uman: „Nu e nici un geam pe care să-l deschid spre lume,/ iar tastatura îmi mușcă degetele oboșite/ Dați click pe marginile inegale/ ale ființei mele/ și save/ altfel mă-nghite pădurea/ crezând că sunt toamnă!” [14]. Cu toate că se jonglează cu un limbaj și un imaginar ultratehnologizate, inclusiv cu conceptele codurilor computaționale, poeții sunt fascinați de posibilitatea de a transmuta în textul poetic experiența virtuală: „Și aștepți nerăbdător în fața ecranului/ Aștepți ca pixelii să-și schimbe culorile/ Să formeze niște litere ordonate într-un răspuns/ Dar apoi îți lași privirea pe birou,/ mouse-ul stă acolo nemișcat/ Pixelii s-au schimbat în altceva și te cutremuri/ Ceva sapă adânc în tine și te doare, și nu mai suporti/ Te omoară pe dinăuntru, ca o boală” [15].

Excepții fericite care propun noi practici de extindere digitală literară reprezintă câteva romane în format blog: romanul *RealK* de Dragoș Bucurenci (2004), exclusiv în varianta electroni-

că, care exprimă o nouă mentalitate, o nouă vârstă socioculturală, cea a „generației Y”, și romanul *Blogstory* de Nora Yuga (2013), text hibrid ce conține jurnalul de scriitor, expus direct pe blog, jurnal live, la vedere, care are câteva niveluri: ideatic, epistolar și portretistic, literar (poezii, interviuri), și, nu în ultimul rând, un jurnal de călătorie literară. Experimentul Norei Yuga demonstrează depășirea tracului scriptural în fața digitalului monstruos prin manipularea potențialului empatic al weblogului: „Cu răbdare și tutun, chiar, cât mi-aș dori acum o țigare, când mi-e frică de tastele astea negre ca 50 de ochi de drac! dacă nu v-aș iubi atât și nu m-aș iubi atât, m-aș lăsa păgubașă! Ce bine că existați pentru mine! Nora” [16].

În contextul epocii media și a generației *Google* putem vorbi nu atât de revoluții ori, în sfârșit, de evoluții, ci, de multe ori, din păcate, de superficialitate și autosuficiență. Vom avea o rețea matură e-literară doar atunci când vom depăși stadiul de vânăre exclusivă a insolitului. Deocamdată generația milenariștilor, dependentă de tehnologie, pentru că mare parte a vieților lor se petrece în fața unor ecrane, a produs mutații doar în modul de raportare la actul scrisului și în regimurile scriiturii, accesul la internet și la tehnologie dându-le o percepție mai fluidă asupra vieții, hypertextul oferindu-le, după cum afirmă Olga Ștefan, „o frumoasă utopie, născută din dorința omului de a se elibera de constrângerea teribilă a temporalității lineare.” [17]. Imaginarul tehnocultural le impunea și iluzia că ficțiunea interactivă și hyperliterară va democratiza accesul maselor la expresia literară. De fapt, site-uri sau bloguri nu au relevanță decât pentru un cerc de prieteni cu aspirații literare, pentru cei care vor să parvină mai degrabă în literatură. Dacă unii critici multimedia sunt entuziasmați că se produce „o revoluție în modul de percepere a mijloacelor liricii difuza-

te pe internet” [17], alții au senzația că „nu se mai creează, ci se transferă de pe un suport pe altul” [18]. De multe ori genurile digitale *Google poetry* (bazată pe funcția de autocomplete a motorului de căutare), *Email poetry* (poezie colaborativă, extinsă printr-o conversație prin email), *cyber-poetry* (genul de poezie care folosește termeni tehnologici și concepte, în special referitoare la computere, limbaje de programare și sisteme de operare:

„Sunt un keyword
deschid poarta
spre înafara timpului.” ;
„Un link
cheamă alt link
în întuneric.” [19])

sunt mai degrabă delicii experimentaliste, iar subramificațiile ingenioase ale literaturii: *poezia digitală*, *hypertextul*, *videopoemele* (metalimbaje care ar trebui să împingă granițele spre limită, deopotrivă în discursul poetic, în codul imaginii și în experiența sunetului, atrăgând atenția în mod programatic asupra unui mediu anume prin contrapunct cu celelalte) rămân a fi surrogate literare sau forme neconvenționale de artă.

Site-urile literare de tipul www.clubliterar.com, www.poezie.ro, www.hyperliteratura.reea.net și numeroasele bloguri au înregistrat fenomenul mutării cenaclurilor literare din spațiul real în cel virtual, dar și febra inovației, care se considera capabilă să suplinească falii, rupturi, fracturi, incompatibilități, imposibilități discursive post-douămiiste, fiind o pistă de lansare a ficționalităților extinse și impenetrabile, semnate cu un nume misterios, dar și un mediu de a promova imagini potențate în sens narcisiac: *videopoemele*, *poemele vizuale*, *performance-ul*, formulele adiacente promovării tradiționale a poeziei românești contemporane, crescând riscul scăderii calității textelor postate și inundarea acestor platforme online de grafomania poezilor.

Inovatoare pentru exploatarea mijloacelor media era considerată poezia interactivă, literatura instant ce ataca canoanele și detabuiza zonele tematice și limbajele: conținutul noului text fiind creat de utilizatori multipli: autorul blogului lansau primul episod al poveștii și niște reguli generale de colaborare. Fiecare episod era scris în continuare de către un cititor, urmând ca toți cititorii-autori ulteriori să fie obligați să respecte logica reconfigurată de noua adăugire de conținut. Era asigurat un bonus de feedback, potențialitatea lucrului progresiv pe text ajungea să fie dependentă de opiniile și sugestiile exprimate în acest sens de către ceilalți membri ai comunității virtuale, devenind o formă de drog: lipsa reacției la un text semnalizează îndoială: „Viața unui text pe net este de câteva zile, ore. Un text vechi este considerat neinteresant și nu mai este accesat. Clikul pe *Like* este o plagă comodă. O adormire a conștiinței. Nevoia de a scrie devine direct proporțională cu nevoia de a împărtăși rezultatul acestui proces care sfârșește să fie creator și devine, pur și simplu, tehnologic.” [10]

Această literatură independentă, lipsită de pretenții literare, dădea senzația conviețuirii mediocrității și originalității, kitsch-ului ordinar și a mizei estetice, fiind foarte mare riscul realizării unui amestec artificial și nereușit, rezultatul era suprasimplificarea literaturii și spontaneismul ludico-social al postliteraturii. Iar sinceritatea la limită a exhibiționismului, așezat confortabil în zona de indeterminare, în lumina perfidă a unor reflectoare care proiectează pe ecrane mari, vizibile din orice unghi, personajul confesor de pe scenă, nu era decât o sinceritate trucată, simulată, autenticitate-paravan.

În imaginarul tehnologic, conceptul de *transclusion* (transcluzie) introdus de Ted Nelson în 1980 [20] (care anunța flexibilitatea în folosirea și manipularea dimensiunii temporale a textului) stă la baza construirii unor texte onli-

ne pe bază de hyperlinkuri (care se multiplica la infinit, în mod rizomatic, se clonează și se metisează, răsfire în constelațiile multidimensionale, cititorul obținând nu doar un text pe care trebuie să îl decodifice, ci și un set de indicii reconfortabile), dar și a unor romane-experiment, imposibil de inclus în categorii și de analizat cu instrumentarul lecturii liniare, cum ar fi romanul *Rubik*, roman colectiv (2008), realizat prin colaborarea e-grupurilor. Fiecare autor este echivalentul unui pătrățel din care este alcătuit un cub Rubik, fiecare vine cu o informație precisă, iar amestecul lor dă naștere unui text permutabil. Obiectul hypertextual literar conține noduri complexe secvențiale și de explorare, propunând căi alternative condiționate, conținuturi atomice și legături interne și externe supranivelate.

Relativizarea conceptului de identitate în era postmodernă legitimează forme de literatură cu autorul reprezentat de un *nick* și un avatar sau un hibrid colectiv, interactiv și procreativ. Cititorul devine *user*, de vreme ce romanul nu este doar carte, ci obiect hibrid, cub de texte, mesaje electronice și clipuri filmate. Cybercititorul invadează o zonă perceptivă de neatins de creația clasică. Personajul la rândul său se transformă în unul multiplex, multi-folder, mulți-specializare, un cyborg defect, cu articulații de limfă și vanadiu, bântuind spațiul virtual în căutarea imaginii ultime, cea care ar fi declanșat trezirea.

S-ar părea că, deocamdată, nu putem pune semnul egalității între revoluția mediatică și schimbarea sensibilității literare românești. De fapt, literatura digitală, acum, nu se reduce doar la aspectul tehnic al realizării sale, ci reflectă performanțele expresive și vibrații artistice. Odată cu accesul la un nou spațiu complex, potrivit explorărilor romanului, în care termenii-cheie consecutivi sunt virtualitate, hyper-realitate, se produce o înnoire de ordin poetic (se reciclează avangardismul, expresionismul, suprarealismul,

onirismul estetic) sau naratologic (textualismul virtual aduce o nouă reprezentare cu vechi modalități narative anunțate de Borges, Cortazar și Musil, care au creat romane ca forme ale acțiunii, mobile, proteice, experimentând situarea într-o lume *cu pereți mobili*). Miza lor e mai mare decât s-ar părea, căci jocul lor literar, care submina clișeele și toate manierismele și formule-tip, implică, de fapt, o căutare identitară și în același timp un rost al existenței, ordinea din haos și din incomprehensibil, creând o hartă redefinită a universului, un puzzle de lumi suprapuse, având însă fiecare individualitatea și logica sa proprie, o combinație dominată de aceeași dublă obsesie, a spațialității și a căutării de sine.

Proiecte de narațiuni interactive complicate, prin mixarea literaturii cu muzica și filmul, de tip *Sufferrosa* de Dawid Marcinkowski [21], oferă posibilitatea de a experimenta ipostaza personajului detectiv, a-ți asuma o identitate altminteri, și de a interacționa cu alte personaje în funcție de opțiunile alese: se propun scene și finaluri alternative, un număr de 25 de actanți. Autorul renunță la propriul orgoliu și îi permite utilizatorului-cititor să construiască povestea în locul lui, să devină propriul editor, care decide cât vrea să descopere din poveste, să o ramifice sau nu.

Axarea pe interactivitate a noii generații dependentă de tehnologie a determinat proliferarea de *storytelling* interactiv, care interferează cu marea lume a gaming-ului: „Ne bazăm pe o nișă interesată în design interactiv, artă narativă, poezie video și crearea propriului joc de aventuri” [22]. Se inoculează iluzia controlului și a identificării jocului ca lume posibilă văzută de un demiurg, iar calculatorul devine partea vizibilă a unei activități creative de mare complexitate.

Textele-parabole postmoderne descoperă impuritatea și alterarea sistemului memoriei, oboseala istoriei lumii intertextuale, care pune în comun memoriile, într-un interconectaj rizo-

matic, avertizând asupra primejdiei de a încerca să transformi ficțiunile în realități și jocurile în strategii politice. Romanul *Negustorul de începuturi de roman* de Matei Vișniec (2013) încearcă să surprindă haosul postmodern, să anunțe o trezire civică din delirul globalizării, să refacă memoria sfărâmată a unui secol orfan. Actualitatea e o formă de ficțiune, căci memoria colectivă nu mai are valențe culturale, ci post-uman-tehnologice, istoria umanității fiind stocată în memoria softurilor complicate ce colaborează cu scriitorii în materie de ficțiune, oferind situații și posibilități autoficționale complexe.

Scrierea nu se bazează pe memoria personală, ci pe capacitatea de transcriere, reproducere decalată în timp a gadgeturilor-plasture, soldată cu pierderea intimității și manipulare. Lumea reală nu interesează, umanitatea fiind împinsă într-un fel de ficțiune, uzină de ficțiune, de mituri moderne. Se ajunge la starea-limită a istoriei umane, gadgeturile se povestesc pe sine, scriu romane pentru umanitate, dar și pentru noua generație de computere sinaptice autonome: „Să nu fiți uimit dacă într-o bună zi librăriile nu vor mai vinde romane, ci computere concepute să scrie romane, în funcție de fantasmalele dumneavoastră secrete. Absolut nimeni nu va mai fi interesat de cărțile altuia, ne vom citi propriile noastre romane, comandate dispozitivelor personale de scris autoficțiune. Toți vom fi scriitori. Talentul nu va mai fi un privilegiu. Iar cei mai vanitoși sau mai frustrați dintre noi vor încerca, poate, să angajeze și câte o ființă umană căreia să-i ceară să citească romanele scrise în numele nostru de către softuri sofisticate. Acești cititori de profesie – ei înșiși scriitori, la rândul lor – vor fi atât de rari, încât vor cere să fie plătiți foarte scump, iar uneori, chiar cu prețul vieții” [23, p. 278].

În epoca romanelor *path* industriale, scriitorul pledează pentru romanul artizanal și

consideră că literatura poate atenua spălarea creierelor, operată de societatea de consum, de mode, industria de divertisment și noile tehnologii. Memoria softurilor nu este amenințătoare pentru personajele-scriitori, care sunt convinse de faptul că tehnologiile le reorganizează în bine existența. Romanul explorează noi zone ale raportului dintre emoție și semn, fiind o cantitate de timp a scriitorului și a cititorului: victorii în timp care durează. Devorat de imixtitudinea altora în ființă, autorul descoperă memoria computerului ca formă de scurgere directă din creier pe ecran a unei bune părți din sine, ce rămâne sub forma cuvintelor. Computerul și grădina sunt forme de apărare de sentimentul de risipire în sute de mii de direcții. Guy Curtois, negustorul de începuturi de roman, nu vrea să se lase înghițit de fatalitatea urgenței inventată de modernitate: mesaje electronice, telefonul mobil, mesageria electronică, sisteme de interconexiune rapidă și insistă să păstreze genul epistolar, preferând registrul scrierii tradițional: cu stilou. Pentru el cartea este o bucată de creier ambulant, un fragment de creier pus în circulație. Un alt personaj Bernard, membru al clubului negustorilor de începuturi de roman, are oroare de memoria infernală anormală care reține tot: cuvinte gesturi, imagini. El are teamă de digitizarea tezaurului concentrat pe stick-uri, considerând că e o aberație îndesarea valoroasei memorii istorice, supunerea ei tehnicii moderne amenințătoare. Pentru personajul M. chiar și ședințele de zbor în somn îi lasă în memorie un gust de improvizare, el are intuiția că ele sunt programate de departamentul viselor, ai cărui gardieni ai realității perturbă visele ca alternativă la viață. Demolând tentațiile nostalgice, se creează un nou raport social între viață și vis, captarea întregului în regim de concomitență capătă dimensiune practică. Încercând noul program Easy Teller, mașină extrem de sofisti-

cată, căci întreaga istorie a umanității se află în memoria ei, scriitorul află stupefiat că ea poate să-i ofere ca opțiune alegerea nivelului originalității, cum ar fi familia de originalitate Wilde, Kafka, Murakami, Buzzati, care au mult spirit și uneori amestecă fantasticul cu oniricul, gustul pentru absurd și insolit cu o imensă capacitate de observare a realității în profunzime.

Scrierea *patch* cu senzori-plasturi, care captează toate emoțiile cotidiene și redactează pentru tine, este o formă evoluată cu mari posibilități autoficționale. Tehnica monstruoasă, deși mizează pe o vizibilitate mare, filtrează și organizează masa de informație, formând un ansamblu narativ pentru texte abandonate, neterminate. Veridicitatea stranie aduce senzația de furt masiv vampiric de persoană, căci nu se bazează pe memoria personală, funcționând manipulator, transcriind în cuvinte povestea a două patchuri, căci nimeni nu dispune de așa capacitate de stocare, nimeni nu este capabil să reproducă decalat în timp chiar tot ce s-a spus, toate emoțiile simțite, gesturile.

Literatura actuală digitală a reconfigurat mizele centrale ale literaturii postmoderne, întregând utilitatea tradițiilor fondate pe meta-suspiciune. Nu mai tentează radicalitatea experimentelor, stilisticile și tonalitățile stridente, ci se stimulează modul creativ de participare, de activare a unui eveniment și a unei experiențe narrative: „[...] consecințele noilor tehnologii media au încetat să reprezinte simple surse relaționale ori surse de inspirație pentru scriitori – ele au devenit, de ceva timp, noul model, standardul practicilor auctoriale, modificând prin urmare concepte fundamentale precum originalitatea sau creativitatea.” [24]. Intertextualitatea electronică nu suprimă literatura analogică, ci o potențează. Se operează de acum în context digital cu termeni de tip *texton* pentru unități mici, iar pentru opere generate – *scripton*, ce impun un alt statut identitar, modificând formele prelectu-

rii textului dinamic. Autorii nu-și abandonează de tot autoritatea, automatizând narațiunea, ci o fac să fie rețelară, reciclată, căci literatura post-generațională depășește anxietatea influenței și granițele dintre genuri, discipline și mijloace media, promovând eterogenitatea și polifazia.

Referințe bibliografice:

1. Kirby, Alan. *Digimodernism: How New Technologies Dismantle the Postmodern and Reconfigure our Culture*. New York: Continuum, 2009.
2. Antonio, J. L. *Poesia digital. Negociações com os processos digitais. Teoria, história, antologias*. DVD. São Paulo: Navigar Editora, 2010.
3. Koskimaa, Raine. *From Text to Hypertext and Beyond*, 2000, <http://users.jyu.fi/~koskimaa/thesis/thesis.shtml> DIGITAL LITERATURE
4. Pablo, Hose. *Căpșune în inima mea. Volum funerar pt Generația 2000*. București: Editura Vinea, 2007.
5. Ducan, Darie. *Manifestul negativist*. Nico, 2013.
6. Ursa, Mihaela. <http://mihaelaursa.wordpress.com/about/>
7. Galaicu-Păun, Emilian. *Poezia de după poezie*. Chișinău: Cartier, 1999.
8. Barthes, Roland. *Gradul zero al scriiturii. Noi eseuri critice*. Cartier, 2006.
9. Cărtărescu, Mircea. *Jurnal I, 1990–1996*. București: Humanitas, 2001.
10. Grauenfels, Adrian. *Poezia pe net, fenomen și analiză*. În: Rețeaua literară, <http://reteualiterara.ning.com/profiles/blogs/poezia-pe-net-fenomen-i-analiz>
11. Ducan, Darie. *Poezii noi*. Nico, 2014.
12. <https://newskeeper.ro/articol?id=6886566B7258CE00C6F9E3E7CAB948A5&data=1999-05-19>
13. http://www.poezie.ro/index.php/poetry/13967191/tastatura_mea
14. <http://www.poezie.ro/index.php/poetry/13892177/index.html>
15. http://www.poezie.ro/index.php/poetry/1761402/Relatie_dintre_pixeli

16. Yuga, Nora. *Blogstory*. 2013, <http://noraiuga.blogspot.com/2012/01/blogstory-2.html>
17. Ștefan, Olga. *Experiența hipertextuală: fantasmă, acțiuni, realizări*. Steaua, 2010, nr. 1-2, <http://www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=1464>
18. Constantin, Stan. *Viitorul literaturii*. <http://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/viitorul-literaturii-3087747>
19. <http://www.poezia.3x.ro/MARIUS1va11.htm>
20. Nelson, Ted. *Literary Machines*. London: Mindful Press, 1980.
21. Sufferrosa, Dawid Marcinkowski. <https://www.youtube.com/watch?v=As2SVXduvH4>
22. *Viața e tot mai neliniară și mai rapidă*. Atelier de Vlad Odobescu. <https://www.scena9.ro/article/viata-e-tot-mai-non-lineara-si-mai-rapida>
23. Vișniec, Matei. *Negustorul de începuturi de roman*. București: Cartea Românească, 2013.
24. Ciorogar, Alex, Vlad, Dumitru, *Save Point*. <https://ciorogaralex.wordpress.com/2016/05/30/new-games/>

Literatura digitală și metalimbajul poetic postmodern

Rezumat. Studiul propune analiza noilor forme poetice blogosferice și de textualizare digitală pentru a consemna restructurarea modalităților literare contemporane. Poezia digitală produce semnificații, reprezentând rezultatul unei semioze continue și profunde între codurile poetice și tehnologiile informaționale. Schimbarea de regim a scriiturii a avut un efect mai profund asupra literaturii, stimulând crearea unor dispozitive instantanee mai elaborate, care produc cybertexte. În literatura română actuală sunt atestate disponibilități față de experimentele digitale și emergența realităților virtuale, care nu intenționează să distrugă literatura canonică, ci doar să o polarizeze, preferând formele complexe hyperliterare, blogstory, cyberpoezia, care transmuta în textul poetic experiența virtuală.

Cuvinte-cheie: blogosferă, textualitate digitală, blogstory, cyberpoezie, poezie digitală, regim de scriere, hypertext, e-books, limbaj poetic software, tehnază, transcluzie.

Digital literature and postmodern poetic metalanguage

Abstract. This study proposes to analyze the new blogospheric and digital poetic forms to consign the restructuring of contemporary literary modalities. Digital Poetry produces meanings, representing the result of a continuous and profound semiosis between poetic codes and information technologies. The change of the writing regime had a more profound effect on literature, stimulating the creation of more elaborate instant devices that produce cybertexts. In the current Romanian literature is certified the availability to digital experiments and emergence of virtual reality that does not intend to destroy the canonical literature, only to polarize, preferring complex hyperliterate forms, blogstory, cyberpoetry, that transmitting in poetic text a virtual experience.

Keywords: blogosphere, digital textuality, blogstory, cyberpoetry, digital poetry, writing regime, hypertext, e-books, software poetic language, technose, transclusion.

